

Mormonizm'de Ölü Vaftizi ve Erken Dönem Hristiyanlığındaki İlk Örnekleri

Nuh Yılmaz

0000-0002-6048-0363 | nuh.yilmaz@amasya.edu.tr

Amasya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, Amasya, Türkiye

ROR ID: [00sbox0y13](https://orcid.org/00sbox0y13)

Öz

Ölü vaftizi, İsa'nın mesajını duymadan veya vaftiz olmadan ölmüş birini kurtuluşa erdirmek amacıyla hayatta olan bir yakını tarafından gerçekleştirilen bir vaftiz türüdür. Kaynağını Mormon kutsal metinlerinden Yeni Ahit ile öğreti ve Antlaşmalar'dan aldığı söylenebilir. Ölü vaftizinin ilk örneklerini erken dönem Hristiyanlığında, özellikle miladi II. yüzyılın ortalarından sonra görmek mümkündür. Bu dönemde, ana gövde Hristiyanlık tarafından sapkın addedilen Gnostikler ve Markiyoncular gibi bazı Hristiyan gruplar bu ritüeli uygulamaya başlamıştır. Mezkûr gruplar muhtemelen V. yüzyıla kadar ölülerinin kurtuluşa erişebilmeleri için bu uygulamayı devam ettirmişlerdir. Ölü vaftizi, yaklaşık olarak on dört asır sekteye uğramasının ardından XIX. yüzyılın ilk yarısında yeni bir dini hareket olarak ortaya çıkan Mormonizm mensuplarının bir doktrin olarak tekrar ortaya çıkmıştır. Hareketin önde gelen lideri Joseph Smith, İsa'nın mesajını duymadan veya vaftiz edilmeden ölmüş kişiler adına hayatta olan yakınlarının vaftiz edilebileceklerini vurgulamıştır. Bu sayede onların Tanrı'nın Krallığı'nı elde etmelerinin mümkün olabileceğini iddia etmiştir. Bu inancın bir sonucu olarak Mormonlar 1840 yılından itibaren ölüler için vekâleten vaftiz ritüelleri gerçekleştirmeye başlamışlardır. Başlangıçta bu törenler Mississippi Nehri gibi doğal su kaynaklarında gerçekleştiriliyordu. Ancak Smith ilahi vahiyler aldıktan sonra Nauvoo Tapınağı inşa edilmiş ve uygulama varlığını burada devam ettirmiştir. Tapınakta gerçekleştirilen ritüelin kurumsallaştırılması, ölülerin soy ağaçlarını tespit etmek amacıyla belirli kişilerin atanması, törenlerin kaydedilmesi ve sürecin denetlenmesi gibi önemli bir bütçe tahsisıyla desteklenen önlemleri içeriyordu. Böylelikle Mormonlar, ölüler adına vaftiz uygulamasını inançlarına özgü bir sakrament olarak kabul etmişlerdir. Bu çalışma, Mormonizm'de ölüler adına vaftiz uygulamasının kökenlerini irdeleyerek, bu uygulamanın erken dönem Hristiyanlığına kadar uzanan tarihsel temellerini araştırmayı amaçlamaktadır. Türkçe literatürde bu konunun müstakil olarak ayrıntılı bir şekilde incelenmemiş olması, çalışmanın özgünlüğünü ve akademik alandaki önemini vurgulamaktadır. Çalışmanın birincil kaynakları arasında Mormon kutsal metinleri ve Mormonizm'e dair materyaller yer almaktadır. Çalışmada dinler tarihinin tarihsel, deskriptif ve hermenötiksel metodlarından yararlanılmıştır. Smith'in Mormonlara ölü vaftizi emrini açıklamasının arka planında, dini inancı olmayan ağabeyi Alvin'i kaybetmesinin etkili olduğu iddiası, çalışmanın temel bulgularından biri olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra çalışma, erken dönem Hristiyanları ve Mormonlar tarafından uygulanan ölüler adına vaftiz ritüelinin farklı şekillerde yorumlandığını ortaya koymaktadır. Zira Mormonlar uygulamayı İsa dönemine kadar götürmekte; erken dönem kilise babaları başta olmak üzere Hristiyan araştırmacılar ise onu Gnostik gruplar tarafından yapılan ve Pavlus tarafından da Yeni Ahit'te eleştirilen sapkın bir uygulama olarak görmektedirler. Yine, çalışma hem erken dönem Hristiyanlığında hem de Mormonizm'de ölüler adına vaftizin, vaftiz olmadan ölenlerin kurtuluşunun sağlanması amacıyla gerçekleştirildiğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte Mormonlar bu uygulamayı kendi dini yapıları içinde sistematik bir şekilde entegre ederek kurumsallaştırmışlardır. Ayrıca çalışma, Mormonların bu ritüelleri titizlikle kayıt altına aldıklarını ve ölenlerin soy ağaçlarını doğru bir şekilde belirlemek için kayda değer masraflar yaptıklarını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler

Dinler Tarihi, Mormonizm, Ölü Vaftizi, Kurtuluş, Erken Dönem Hristiyanlık

Atıf Bilgisi

Yılmaz, Nuh. "Mormonizm’de Ölü Vaftizi ve Erken Dönem Hristiyanlığındaki İlk Örnekleri". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/1 (Mart 2025), 93-114. <https://doi.org/10.51702/esoguifd.1570952>

Geliş Tarihi	21.10.2024
Kabul Tarihi	10.01.2025
Yayın Tarihi	15.03.2025
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	ethicilahiyat@ogu.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Baptism for the Dead in Mormonism and Its Early Examples in Early Christianity

Nuh Yılmaz

0000-0002-6048-0363 | nuh.yilmaz@amasya.edu.tr

Amasya University, Faculty of Theology, Department of History of Religions, Amasya, Türkiye

ROR ID: [00sbox0y13](https://orcid.org/00sbox0y13)

Abstract

Baptism for the dead refers to a form of baptism performed by a living relative to ensure salvation of a deceased individual who passed away without hearing the message of Jesus or receiving baptism. It is said to draw its origins from Mormon sacred texts, including the New Testament and the Doctrine and Covenants. Early examples of baptism for the dead can be observed in early Christianity, particularly from the mid-second century CE onward. During this period, certain Christian groups, such as the Gnostics and Marcionites—deemed heretical by mainstream Christianity—began to practice this ritual. These groups likely continued the practice until the fifth century, aiming to secure salvation for their deceased members. Following a hiatus of nearly fourteen centuries, baptism for the dead re-emerged as a doctrine in the early 19th century through the newly established religious movement of Mormonism. Joseph Smith, the prominent leader of the movement, emphasized that living relatives could be baptized on behalf of deceased individuals who had not heard Jesus's message or undergone baptism. He claimed this would enable them to attain the Kingdom of God. As a result of this belief, Mormons began performing proxy baptism rituals for the dead starting in 1840. Initially, these ceremonies were conducted in natural water sources such as the Mississippi River. However, after Smith received divine revelations, the Nauvoo Temple was constructed, and the practice continued within its sacred confines. The institutionalization of the ritual in the temple included measures such as appointing specific individuals to trace the genealogies of the deceased, recording the ceremonies, and overseeing the process, supported by a significant budget allocation. In this way, Mormons established baptism for the dead as a sacrament unique to their faith. This study addresses the origins of baptism for the dead in Mormonism, seeking to trace its roots back to early Christianity. The study's originality and significance lie in the fact that the topic has not been explored in Turkish academic literature. Primary sources include Mormon sacred texts and related materials on Mormonism. The research employs historical, descriptive, and hermeneutic methods from the field of the history of religions. A key finding of the study is the influence of Joseph Smith's loss of his non-religious brother Alvin on his introduction of baptism for the dead to the Mormon community. The research further reveals divergent interpretations of the practice by early Christians and Mormons. While Mormons trace the practice back to Jesus's time, early Church Fathers and Christian scholars view it as a heretical ritual performed by Gnostic groups, which was criticized by Paul in the New Testament. Additionally, the study finds that the rationale for performing baptism for the dead in both early Christianity and Mormonism was to secure the salvation of those who died without baptism. However, Mormons systematically institutionalized and organized the practice, incorporating it into their religious framework. The research also highlights the Mormons' meticulous record-keeping of these rituals and the substantial efforts and expenses devoted to accurately tracing the genealogies of the deceased.

Keywords

History of Religions, Mormonism, Baptism for the Dead, Salvation, Early Christianity

Citation:

Yılmaz, Nuh. "Baptism for the Dead in Mormonism and Its Early Examples in Early Christianity". *Journal of Eskişehir Osmangazi University Faculty of Theology* 12/1 (March 2025), 93-114. <https://doi.org/10.51702/esoguifd.1570952>

Date of Submission	10.21.2024
Date of Acceptance	01.10.2025
Date of Publication	03.15.2025
Peer-Review	Double anonymized / Two External
Ethical Statement	This study does not require ethics committee approval, as the data used were obtained from literature review/published sources. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Complaints	ethicilahiyat@ogu.edu.tr
Conflicts of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author acknowledges that he received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

Ölü vaftizi, İsa'nın mesajını (Müjde'yi) duymadan veya vaftiz olmadan ölen kişilerin kurtuluşu adına hayatta olan biri tarafından gerçekleştirilen bir uygulamadır.¹ Bu uygulamayla hayatta olan birinin ölmüş biri² adına, yani vekâleten, vaftiz olarak onun kurtuluşunu sağlaması amaçlanmaktadır.³ Vekâleten vaftizler ise vaftizin kurtuluş için gerekli olduğu inancına dayanmaktadır.⁴ Zira vaftiz, günahların bağışlanması, Kilise'ye aidiyet ve kurtuluşu elde etme konusunda elzem bir sakrament olarak kabul görmektedir.⁵ Ancak Mormonizm'de, çocuklar için vaftiz uygulaması gerekli görülmemekte; aynı zamanda bu uygulamayı gerçekleştirenler eleştirilmektedir.⁶ Zira Mormon Kitabı'nda, günahkarların vaftize tabi olmaları gerektiği, çocukların ise günahkar olmadıkları için vaftize ihtiyaç duymadıkları vurgulanmakta ve çocuk vaftizini icra edenler alay konusu edilerek eleştirilmektedir.⁷

Ölü vaftizinin kaynağı için Pavlus'un Korintlilere Birinci Mektup 15:29'daki "Yoksa, ölüler için vaftiz edilenler bunu niçin yaparlar? Eğer ölüler gerçekten dirilmiyorsa, onlar için vaftiz edilmek de ne oluyor?" ifadesi referans gösterilir. Bu da söz konusu öğretinin erken dönem Hristiyanlığına ait olduğu anlamına gelir.⁸ Aynı zamanda başta Yeni Ahit olmak üzere erken dönem Hristiyan literatüründe, ilk Hristiyanların ekserisinin vaftizi, Tanrı'nın Krallığı'na giriş için gerekli bir uygulama olarak gördüğü teyit edilir. Nitekim bu inanç, vekâleten vaftiz öğretisinin ortaya çıkmasına yol açmış ve onun ilk uygulayıcıları da Korint'teki Hristiyan cemaati olmuştur.⁹ Ölü vaftizi uygulaması, yaklaşık olarak V. asırdan sonra ortadan kaybolmakla beraber Joseph Smith'in (ö. 1844) Tanrı'dan aldığı iddia ettiği vahiyle beraber on dört asır sonra tekrar gün

¹ H. David Burton, "Baptism for the Dead: LDS Practice", *Encyclopedia of Mormonism*, ed. Daniel H. Ludlow (New York: Macmillan Publishing Company, 1992), 9596. David L. Paulsen vd., "Theological Underpinnings of Baptism for the Dead", *BYU Studies Quarterly* 55/3 (2016), 104-105.

² Ölmüş biri, kendisi adına vaftiz olan kişinin yakın akrabası, arkadaşı veya tanıdığı olarak tanımlanır. Bernard M. Foschini, "Those Who are Baptized for the Dead," 1 Cor. 15:29", *The Catholic Biblical Quarterly* 13/1 (1951), 49.

³ Paulsen vd., "Theological Underpinnings of Baptism for the Dead", 107-108. Ramazan Işık, "Mormonluk ve Mormon Kilisesi Üzerine Bir Araştırma", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (2006), 181.

⁴ Bu anlamda vaftizin Hristiyanlığın ilk yıllarından itibaren uygulandığı ifade edilebilir. David L. Paulsen - Brock M. Mason, "Baptism for the Dead in Early Christianity", *Journal of Book of Mormon Studies* 19/2 (2010), 25. Zira bu durum Elçilerin İşleri'nde Petrus tarafından şöyle ifade edilir: "Tövbe edin ve günahlarınızın bağışlanması için her biriniz İsa Mesih'in adıyla vaftiz edilsin. Böylece Kutsal Ruh armağanını alacaksınız." *Kutsal Kitap ve Deuterokanonik (Apokrif) Kitaplar* (İstanbul: Kitapı Mukaddes Şirketi, 2003) Elç. 2:38. Erken dönem kilise babaları da vaftizin kurtuluş için gerekli olduğuna işaret etmişler ve kanıt olarak Yuhanna İncili 3:5'e atıfta bulunmuşlardır. Paulsen - Mason, "Baptism for the Dead in Early Christianity", 24. Örneğin Tertullian, vaftiz olmaksızın hiç kimsenin kurtuluşa erişemeyeceğini belirtmiştir. Tertullian, "On Baptism", *Ante-Nicene Fathers: Translations of the Writings of the Fathers down to A.D. 325*, ed. Alexander Roberts vd. (Buffalo: The Christian Literature Publishing Company, 1885), 3/12. 674-675.

⁵ Paulsen - Mason, "Baptism for the Dead in Early Christianity", 23.

⁶ Fatih Yaman, *Mormonlar ve Amerikan Toplumsal Yapısı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 62-63.

⁷ Joseph Smith, *The Book of Mormon: An Account Written by the Hand of Mormon, upon Plates Taken from the Plates of Nephi* (Palmyra, New York: E. B. Grandin, 1830). Book of Moroni, 8.

⁸ Foschini, "Those Who are Baptized for the Dead," 1 Cor. 15:29", 52-53.

⁹ Paulsen - Mason, "Baptism for the Dead in Early Christianity", 25-26.

yüzüne çıkmıştır.¹⁰ Bu minvalde çalışmanın genel amacı, Mormonizm’deki ölü vaftizinin kökenini ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışmada şu sorulara yanıtlar aranmıştır: Mormonizm’deki ölü vaftizi kaynağını nereden almaktadır? Erken dönem Hristiyanlığında ölü vaftizi uygulaması var mıydı? Erken dönem kilise babaları ve yazarları ölü vaftizini nasıl yorumlamışlardır? Mormonizm’deki ölü vaftizinin tarihsel süreci nasıl gelişmiştir? Mormonizm’deki ölü vaftizinin arka planında Smith’in henüz on yedi yaşındayken ağabeyi Alvin’i kaybetmesi ve onun kurtuluşu için arayış içerisindeyken ölü vaftizi öğretisini geliştirmesi araştırmamızın hipotezlerinden birini oluşturmaktadır. Batı literatüründe ölü vaftizine dair kayda değer çalışmalar bulunmaktadır. Bununla beraber, Türkçe literatürde Mormonizm ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmış olsa da ölü vaftizinin müstakil olarak çalışma konusu yapılmadığı görülmüştür.¹¹ Çalışma bu açıdan önem arz etmektedir. Bu bağlamda önce erken dönem Hristiyanlığında ölü vaftizi uygulamasına yer verilmiş; ardından Mormon kutsal metinlerinde ölü vaftizine dair referanslara değinilmiş, son olarak ise Mormonizm’deki ölü vaftizi ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmada dinler tarihinin tarihsel, deskriptif ve hermenötiksel metotlarından yararlanılmıştır.

1. Erken Dönem Hristiyanlığında Ölü Vaftizi Uygulaması

Ölü vaftizine geçmeden önce, Yeni Ahit’te vaftizin kurtuluş için şart olduğuna vurgu yapıldığını belirtmek gerekir.¹² Bu bağlamda Yeni Ahit’te üç ana argümanın vaftizin temel doğasını desteklediği görülür. Birincisi, Hristiyanlığın merkezinde yer alan İsa Mesih, bizzat vaftiz sakramentini icra etmiştir. Bu durum, Hristiyanların da onun gibi vaftizi icra etmeleri gerektiğine işaret etmektedir.¹³ İkincisi, İncillerde kurtuluş için vaftizin gerekliliği belirtilmiştir. Örneğin Yuhanna İncili’nde insanın sudan ve ruhtan doğmadıkça Tanrı’nın hükümrانlığına giremeyeceğine dikkat çekilir.¹⁴ Markos İncili’nde ise İsa havarilerine dünyanın dört bucağına gitmelerini ve Müjde’yi herkese yaymalarını emreder. Zira iman edip vaftiz olan kurtulacak, iman etmeyen ise yargılanacaktır.¹⁵ Matta İncili’nde yine havarilere hitap ederek bütün ulusları öğrencisi yapmalarını; onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına vaftiz etmelerini talep eder.¹⁶ Üçüncüsü ise Elçilerin İşleri’nde vaftizin din değiştirenlerce uygulanması gereken dine kabul

¹⁰ Mehmet Katar, *Mesih İsa’nın Son Gün Azizleri Mormonlar* (Ankara: Eskiyei Yayınları, 2017), 136-137. Smith’e göre ise havarilerin ölümüyle beraber ölü vaftizi doktrini ortadan kaybolmuştur. Foschini, “Those Who are Baptized for the Dead,” 1 Cor. 15:29”, 52-53.

¹¹ Bu tür çalışmalardan bazılarını Mehmet Katar’ın *Mesih İsa’nın Son Gün Azizleri Mormonlar* ve M. Mert Aslan’ın, *Amerika’da Gizemli Bir Din Mormonizm ve Mormon Kilisesinin Pr Politikaları* isimli eserleri, Yasin Aktay’ın “Mormonluk: Amerika’nın Ahir Zamanının Dini ve Azizleri”, Ramazan Işık’ın “Mormonluk ve Mormon Kilisesi Üzerine Bir Araştırma”, Yıldız Kızılabdullah ile Şahin Kızılabdullah’ın “Mormon Kilisesi’nde Eğitim” ve Ahmet Özalp ile Rümeyza Sancak’ın “Yeni Dini Hareketler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Mormonluk Örneği” adlı makaleleri, Fuat Aydın’ın “Mormonlar İsa Mesih’in Son Gün Azizleri’nin Kilisesi” ve Nuh Yılmaz’ın “Mormon Transhümanizmi” isimli bildiriye ayrıca Fatih Yaman’ın *Mormonlar ve Amerikan Toplumsal Yapısı* ismini taşıyan yüksek lisans tezi örnek verilebilir.

¹² Paulsen vd., “Theological Underpinnings of Baptism for the Dead”, 104-105.

¹³ Paulsen - Mason, “Baptism for the Dead in Early Christianity”, 25.

¹⁴ Yu. 3:5. Yuhanna İncili 3:5 literal olarak okunduğunda suyla vaftizin Tanrı’nın Krallığı’na giriş için şart olduğu anlaşılır.

¹⁵ Paulsen - Mason, “Baptism for the Dead in Early Christianity”, 25.

¹⁶ Mar. 16:14-16.

¹⁷ Mat. 28.19.

töreni olduğu belirtilir¹⁷ ve böylelikle onların günahlarının bağışlanacağı ve Mesih'e bağlanacağı vurgulanır.¹⁸

Ölü vaftizi uygulamasının I. yüzyılda Korint Kilisesi'nde ortaya çıktığı söylenebilir. Zira Pavlus'un Korintlilere Birinci Mektubu'ndaki ifadesi bunu doğrulamaktadır. Bu durum, erken dönem Hristiyanlığında ölü vaftizinin, başlangıçta Korint Kilisesi'ndeki Hristiyanlarca, daha sonraları ise farklı Hristiyan gruplar tarafından¹⁹ özellikle de Markiyoncularca uygulandığına işaret etmektedir.²⁰ Nitekim Markiyoncular, Pavlus'un ölü vaftizi hakkındaki ifadesini literal olarak okumuşlar ve söz konusu uygulamayı icra etmişlerdir.²¹ Ancak uygulamanın erken dönem Hristiyan dünyasında, hatta havariler arasında yaygın olup olmadığı konusu net değildir. Bu noktada Paulsen ve onunla aynı fikirde olanlar, uygulamanın kökeninin bizzat İsa Mesih'ten ve havarilerin öğretilerinden kaynaklanmış olabileceğine işaret ederler.²² Buna karşın bazı araştırmacılar, Markiyon ve mensuplarını sapkın addetmeleri nedeniyle bu delilleri reddetmekte ve uygulamayı sapkınlık olarak görmektedirler. Bu yüzden Pavlus'un ölü vaftizine dair ifadesini bu tür uygulamaları desteklemeyeceği şeklinde yorumlamışlardır.²³ Bununla beraber, Markiyon zamanında hiçbir Hristiyan grubunun tam anlamıyla hakikate sahip olmadığına inanan Mormonlar ise ölü vaftizi uygulamasını havariler döneminden kalma bir uygulama olarak görmektedirler.²⁴

Markiyoncular ölü vaftizi uygulamasını, ölen kişinin kurtuluşu elde etmesi adına gerçekleştirmişlerdir. Nitekim bazı araştırmacılar da söz konusu uygulamanın bazı Korintli Hristiyanlar tarafından hem ölmüş akrabalarının hem de arkadaşlarının kurtuluşunu gerçekleştirmek amacıyla yapıldığını iddia etmektedirler. Uygulamanın bir başka olası açıklaması ise ölü vaftizinden yararlanacak kişilerin vaftiz edilmemiş Hristiyanlar olmasıdır. Diğer bir olasılık da yeni ölen kişinin yaşayanların dünyasından ölümler alemine geçişinin nasıl

¹⁷ İlgili ifadeler için bk. Elç. 2:38; 8:12, 38; 9:18; 10:48; 16:14-15; 30-34; 18:8; 22:16. Bu referanslarda bir kişi veya bir grup insan Hristiyanlığa ihtida etmek istediğinde ilk olarak onların vaftiz olması gerektiğine işaret edilmektedir. Paulsen - Mason, "Baptism for the Dead in Early Christianity", 25.

¹⁸ Paulsen - Mason, "Baptism for the Dead in Early Christianity", 23. Mesih'e bağlılık konusunda Yeni Ahit'te şu ifadeye yer verilir: "Çünkü Mesih İsa'ya iman yoluyla hepiniz Tanrı'nın çocuklarıdır. Çünkü Mesih'le birleşmek üzere vaftiz edilenleriniz Mesih'i kuşandınız." Gal. 3:26-27. İfadenin devamında ise Mesih'i kuşanmak şöyle açıklanır: "Artık Yahudi ile Yunanlı, köle ile özgür, erkek ile kadın arasında hiçbir ayırım yoktur. Çünkü hepiniz de Mesih İsa'da birsiniz." Gal. 3:28-29. Bu cümle, vaftizin ırk, cinsiyet ve statü gibi farklılıkları ortadan kaldırdığı anlamına gelmektedir.

¹⁹ Bu gruplar arasında Cerinthuşçular, Gnostikler bazı Montanusçular zikredilmektedir. Paulsen vd., "Theological Underpinnings of Baptism for the Dead", 103. Benjamin Walker, *Gnosticism: Its History and Influence* (Wellingborough: The Aquarian Press, 1983), 146. Ayrıca Menander'in (ö. 117) de "ölümsüzlük vaftizi" şeklinde bir yıkanma ayini başlattığı belirtilir. Bu vaftiz türünün bedeni gençleştirdiği, kişinin yaşlanmasını ve ölmesini engelleyerek onun ölümsüzlüğünü sağladığına inanılır. Walker, *Gnosticism: Its History and Influence*, 138.

²⁰ N. H Taylor, "Baptism for the Dead (1 Cor 15:29)?" , *Neotestamentica* 36/1/2 (2002), 114-115. Paulsen - Mason, "Baptism for the Dead in Early Christianity", 39.

²¹ John A. Tvedtnes, "Baptism for the Dead in Early Christianity", *The Temple in Time and Eternity*, ed. Donald W. Parry - Stephen D. Ricks (Utah: Brigham Young University, 1999), 56-57.

²² Paulsen - Mason, "Baptism for the Dead in Early Christianity", 41-42.

²³ Krister Stendahl, "Baptism for the Dead: Ancient Sources", *Encyclopedia of Mormonism*, ed. Daniel H. Ludlow (New York: Macmillan Publishing Company, 1992), 97. Bu anlamda Paulsen ve onun gibi düşünenler de ölü vaftizi uygulamasını sapkınlık olarak yorumlayanlardır. Zira onlara göre vaftizin gerekliliği, ölü vaftizi uygulaması ve ölümden sonra kurtuluş konuları Hristiyan gruplar arasında ihtilaflıdır. Bu yüzden ölü vaftizi uygulamasının kayda değer bir gerekçesi bulunmamaktadır. Paulsen vd., "Theological Underpinnings of Baptism for the Dead", 115.

²⁴ Tvedtnes, "Baptism for the Dead in Early Christianity", 56.

gerçekleştirileceğidir. Nitekim bu bağlamda Demaris, Yeni Ahit’teki “ölü vaftizi” ifadesinin, Korintlil Hristiyanlar tarafından, ölmüş topluluk üyelerinin yaşam ile ölüm arasındaki zorlu geçiş süreçlerinde onlara yardımcı olmak amacıyla uygulanan bir cenaze ritüeli olarak kullanıldığını ileri sürmüştür.²⁵ Horsley de benzer şekilde ölü vaftizi uygulamasının, ölen kişinin ruhunu bedenden kurtardığı inancına dayandığını iddia etmiştir.²⁶ Şenay ise Markiyoncuların vaftizi, günahardan arınma yolu olarak değil kendi inançlarına göre, Tanrı’nın bu dünyada yarattığı kötülüğü reddetme ritüeli olarak gördüklerini dile getirmektedir.²⁷ Kanaatimizce, Demaris’in de belirttiği gibi, Korint’teki Hristiyanların farklı kültürel ve dini geçmişlere sahip olmaları, ölü vaftizi uygulamasını ne anlama geldiğini tam olarak kavrayamadan gerçekleştirmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bu uygulamanın, ahiret hayatına dair belirsizlikleri tamamen ortadan kaldırmadığı da göz önünde bulundurulduğunda, Pavlus’un Korint’teki Hristiyanların ölü vaftizi uygulamalarının geçersiz olduğunu vurgulamak istemiş olabileceği söylenebilir.²⁸ Diğer bir olasılık ise gnostik felsefenin etkisiyle Korint’teki Hristiyanların, ruhun beden hapsinden kurtarılmasını sağlayarak onun kurtuluşunu murat etmiş olmalarıdır.

Korint’teki ölü vaftizi uygulamasının kaynağını nereden aldığına dair şu görüşler ileri sürülmüştür: Uygulamanın Helenistik unsurların bir ürünü olabileceği, geç dönem Yahudi geleneğinde ölümler için dua etme eylemiyle ilişkilendirilebileceği²⁹ ve Hristiyan olmayan bir gizem kültüründen türemiş olabileceği.³⁰ Ancak Howard’ın da belirttiği gibi, Yeni Ahit’te söz konusu görüşleri destekleyecek herhangi bir referans görebildiğimiz kadarıyla mevcut değildir.³¹

Öte yandan erken dönem kilise babaları da I. yüzyılda Korint Kilisesi’nde ölü vaftizi uygulaması yapıldığını teyit etmektedirler. Bu anlamda Tertullian (ö. 225?) *De Resurrectione Carnis (Bedenin Yeniden Dirilişi Üzerine)* adlı çalışmasında Korint Kilisesi’ndeki söz konusu uygulamayı tartışmaktadır.³² O, zikredilen eserde Korintlilere Birinci Mektup 15:29’a atıfta bulunarak Korintlilerin ölü vaftizi uygulamasını ölümden diriliş beklentisiyle bir başkasının bedenine fayda sağlayacağı inancıyla gerçekleştirdiklerinden söz eder. Zira ona göre, bedensel diriliş olmaksızın bedensel vaftizin icra edilmesi bir anlam ifade etmeyecektir.³³ Dolayısıyla Tertullian, Korintlilerin ölümler için vaftiz uygulamasını, ölümlere fayda sağlayacağı inancıyla gerçekleştirdiklerine işaret etmektedir. Ancak daha sonra *Adversus Marcionem (Markiyon’a Reddiye)* adlı çalışmasında, Pavlus’un ölü vaftiziyle ilgili ifadesini yeniden yorumlamış ve ölümler adına vaftiz olmanın aslında sadece beden için vaftiz edilmek anlamına geldiğini; zira ölü olanın ruh değil beden olduğunu vurgulamıştır. Bu durum, onun ölü vaftizine dair daha önceki sözlerini inkâr ettiği anlamına gelmektedir.³⁴ Dolayısıyla Tertullian’a göre ölümler adına vaftiz edilmek

²⁵ Richard E. Demaris, “Corinthian Religion and Baptism for the Dead (1 Corinthians 15:29): Insights from Archaeology and Anthropology”, *JBL* 114/4 (1995), 663, 675-676.

²⁶ Taylor, “Baptism for the Dead (1 Cor 15:29)?”, 116-117.

²⁷ Bülent Şenay, *İlk Râfîzî Hristiyan Kilisesi Markünilik* (Bursa: Verka Yayınları, 2003), 99.

²⁸ Demaris, “Corinthian Religion and Baptism for the Dead”, 678.

²⁹ John Keir Howard, “Baptism for the Dead: A Study of I Corinthians 15:29”, *The Evangelical Quarterly* 37/3 (1965), 139.

³⁰ Taylor, “Baptism for the Dead (1 Cor 15:29)?”, 115-116.

³¹ Howard, “Baptism for the Dead: A Study of I Corinthians 15:29”, 139.

³² Paulsen - Mason, “Baptism for the Dead in Early Christianity”, 31-32.

³³ Tertullian, “On the Resurrection of the Flesh”, *ANF*, 3/48. 581-582.

³⁴ Paulsen - Mason, “Baptism for the Dead in Early Christianity”, 31-32.

beden için vaftiz olmak şeklinde anlaşılmaktadır. Zira ölen bedendir. Öyleyse beden yeniden dirilmeyecekse beden için vaftiz edilenler ne yapacaklardır? Kaldı ki Markiyon, bedenin dirilişini hiçbir şekilde kabul etmemekte ve sadece ruhun kurtuluşunu savunmaktadır.³⁵ Tertullian'a göre, Pavlus'un ölümler adına vaftizden bahsetmesinin asıl amacı, ölümler adına vaftiz olan kişilerin ölümden sonra dirilişe olan inançları doğrultusunda bu uygulamayı yerine getirmeleri ve bu eylem sonucunda bedenin dirilişi konusundaki inançlarını sürdürmeleridir. Ancak Pavlus'un başka bir yerde "Tek Rab, tek iman, tek vaftiz vardır"³⁶ ifadesiyle tek bir vaftizden söz ettiği görülmektedir.³⁷ Sonuç olarak Tertullian'ın sözleri, Markiyoncuların II. yüzyılın sonları ya da III. yüzyılın başlarında ölümler için vaftiz uygulaması yaptıklarına dair kayda değer bir kanıt sunmaktadır.³⁸

Ölü vaftizine değinen diğer kilise babası da Salamisli Epiphanius'tur (ö. 403). O, *Panarion (Heretiklere Reddiye)* adlı eserinde, Anadolu ve Galatya'nın bazı bölgelerinde ölümler adına gerçekleştirilen vaftiz uygulamalarına yer verir. Bu bağlamda, Anadolu'da Cerinthianlar'ın, vaftiz olmadan ölenlerin ölümden diriliş sırasında cezalandırılmamaları amacıyla ölümler adına vaftiz uyguladıklarından bahseder. Öyle ki, Epiphanius bu durumu, Pavlus'un "Eğer ölümler hiç dirilmiyorlarsa, neden onlar için vaftiz oluyorlar?" sözüyle açıklar. Bu ifade, ölen kişinin dirileceği inancını ve vaftiz yoluyla günahlarının bağışlanması gerektiğini vurgulamaktadır.³⁹

Ölü vaftizine değinen kilise babalarından bir diğeri Chrysostom'dur (ö. 407). O, *Homiliae in Epistolam ad Corinthios Priorem (Birinci Korintliler Üzerine Vaazlar)* adlı çalışmasının kırkıncı vaazında Pavlus'un ölü vaftizine dair sözleri ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Şayet ölümler hiç dirilmeyeceklerse, ölümler adına vaftiz olanlar ne yapacaklar? Yani onlar neden ölümler adına vaftiz oluyorlar? Chrysostom, Markiyoncuların Pavlus'un söz konusu ifadesini çarpıtmak suretiyle, ölümler adına vaftiz olduklarını dile getirmekte ve onların bu durumunun gülünç olduğunu alaycı bir üslupla şöyle açıklamaktadır: Bir din adamı öldüğünde henüz hayatta olan biri onun yatağının altına gizlenir, ölünün yanına gelen kişi ölüye vaftiz olup olmayacağını sorar. Ölü cevap veremeyeceği için yatağının altına gizlenen kişi elbette vaftiz olmak istediğini söyler ve bunu onun adına gerçekleştirir. Chrysostom bu durumu kendi aralarında şakalaşan kişilerin durumuna benzetir ve uygulamayı saçmalık olarak değerlendirir. Aynı zamanda o, Markiyoncuların öldükten sonra diriliş inkâr etmelerine işaret ederek Pavlus'un "Şayet ölümden sonra diriliş yoksa, neden ölümler adına vaftiz oluyorsunuz? şeklinde onları ikaz ettiğini belirtir.⁴⁰ Dolayısıyla Chrysostom'un açıklamalarından hareketle, V. yüzyılın başlarında Markiyoncuların ölü vaftizi uygulamaya devam ettikleri söylenebilir.⁴¹

Son olarak Hippolu Augustinus (ö. 430), ölümler adına vaftiz ile ilgili açıklamalarda bulunan kilise babalarından biridir. Ancak daha önceki kilise babalarından farklı olarak, o bu konuda

³⁵ Tertullian, "Against Marcion", ANF, 3/5.10. 449-452.

³⁶ Ef. 4:5.

³⁷ Tertullian, "Against Marcion", ANF, 3/5.10. 449.

³⁸ Paulsen - Mason, "Baptism for the Dead in Early Christianity", 31-32.

³⁹ Epiphanius of Salamis, "Against Cerinthians", çev. Frank Williams, *The Panarion of Epiphanius of Salamis Book I (Sects 1-46)* (Leiden, Boston: Brill, 2009), 1/28. 6,4. 120-121.

⁴⁰ Chrysostom, "Homilies on First Corinthians", NPNF1-12. *Saint Chrysostom: Homilies on the Epistles of Paul to the Corinthians by St. Chrysostom*, ed. Philip Schaff (Edinburgh: Grand Rapids, MI: Christian Classics Ethereal Library, 2002), 12/40. 378-380.

⁴¹ Paulsen - Mason, "Baptism for the Dead in Early Christianity", 39-41.

sunduğu görüşlerle ölümler adına vaftiz öğretisini şiddetle reddetmiş ve bu öğretinin doğruluğunu kabul etmemiştir. Zira ona göre Pavlus'un Birinci Korintoslulara Mektubu'ndaki ifadeler ölü vaftizine işaret etmemektedir. Ayrıca Augustinus, üç nedenden ötürü ölü vaftizine karşı olduğunu dile getirmiştir. Birincisi, bu uygulamanın Kilise'nin otoritesini zayıflatacağı düşüncesi; ikincisi, Müjde'nin mesajını duymama gibi bir gerekçelerinin olamayacağı; üçüncüsü de bu uygulamanın misyonerlik çalışmalarını boşa çıkaracağı anlayışıdır.⁴²

Sonuç olarak, Korint Kilisesi'nde gerçekleştirilen ölü vaftizi uygulamasının ölmüş kişiler adına yapıldığı ve bu ritüeli yerine getirenlerden bazılarının öldükten sonra dirilişi inkâr ettikleri söylenebilir. Bu yüzden, Pavlus'un Korintlilere Birinci Mektubu'ndaki ölü vaftizine dair ifadesi, muhtemelen inanç ve uygulama arasındaki tutarsızlığa dikkat çekmeye yönelik bir vurgudur.⁴³

2. Mormon Kutsal Metinlerinde Ölü Vaftizine Dair Referanslar

Mormon kutsal metinleri içerisinde Kitab-ı Mukaddes, Mormon Kitabı, Öğreti ve Antlaşmalar ile Çok Değerli İnci yer almaktadır. Bu metinlerden özellikle Yeni Ahit ile Öğreti ve Antlaşmalar ölü vaftizine referans oluşturması açısından çalışmamız için önem arz etmektedir. Bu bağlamda önce, ölü vaftizine dair Yeni Ahit'te geçen referanslara ve araştırmacıların yorumlarına; ardından ise Öğreti ve Antlaşmalar'daki referanslara yer verilecektir.

Ölü vaftizi uygulaması, daha önce de ifade edildiği gibi, kaynağını özellikle Pavlus'un Korintlilere Birinci Mektubu 15:29'dan almaktadır. Nitekim Kitab-ı Mukaddes'te ölü vaftizi uygulamasına doğrudan işaret eden tek referans budur.⁴⁴ İlgili yerde Pavlus, Korintlilere şöyle seslenmektedir: “Yoksa, ölümler için vaftiz edilenler bunu niçin yapınlar? Eğer ölümler gerçekten dirilmiyorlarsa, onlar için vaftiz edilmek de ne oluyor?”⁴⁵ Ancak Pavlus'un bu sözü araştırmacılar tarafından farklı şekillerde yorumlanmıştır. Zira cümle ölümden sonra tekrar dirilmeyi inkâr edenlere karşı bir argüman olarak anlaşılabilir gibi,⁴⁶ ölü vaftizi uygulamasıyla da ilişkilendirilebilir. Bu anlamda Stendahl, cümlenin her iki duruma da işaret edebileceğini söyler.⁴⁷ Bununla beraber en yaygın yorumlardan biri, Ambrosiaster'a⁴⁸ ait olup Pavlus'un söz konusu ifadesinin ölü vaftizine işaret ettiği şeklindedir. Ancak Ambrosiaster, Pavlus'un uygun gördüğü eylemin, aslında alışılmışın dışında vekâleten vaftiz eylemi olmadığını; bunun yerine,

⁴² Tıpkı Augustinus gibi onun etkisi altında kalan Protestan reformcular da İsa Mesih'in ölümleri kurtarmak adına yer altına indiği fikrini inkâr etmişlerdir. Örneğin Martin Luther (ö. 1546), ölümden sonra kurtuluş olasılığını reddedenlerdendir. Paulsen vd., “Theological Underpinnings of Baptism for the Dead”, 113-114.

⁴³ Taylor, “Baptism for the Dead (1 Cor 15:29)?”, 115-116.

⁴⁴ Kathy L. McFarland, “Baptized for the Dead (Full Text) 1 Corinthians 15:29”, *Becker Bible Teacher Resources and Data Archives* 1 (2020), 2-3. Bu durum Pavlus'a kadar Kitab-ı Mukaddes'te ölü vaftizinden bahsedilmediği şeklinde yorumlanabilir. Kaldı ki, İsa'nın ölü vaftizinden hiç bahsetmemesi de Hristiyanlığın ilk yıllarında böyle bir doktrin mevcut olmadığına işaret eder. Jerald Tanner - Sandra Tanner, *The Changing World of Mormonism* (Chicago: Moody Press, 1980), 514.

⁴⁵ 1Ko. 15:29.

⁴⁶ Örneğin McFarland, bazı araştırmacıların söz konusu uygulamayı ölümden sonra diriliş öğretisini inkâr edenlerle ilişkilendirdiğini belirtir. McFarland, “Baptized for the Dead (Full Text) 1 Corinthians 15:29”, 6-7.

⁴⁷ Stendahl, “Baptism for the Dead: Ancient Sources”, 97.

⁴⁸ Ambrosiaster; Erasmus (ö. 1536) tarafından IV. yüzyıl Latin kilise babalarından Milanlı Ambrose'a (ö. 397) atfedilen Pavlus'un on üç mektubuna dair bir yorumun anonim yazarına verilen isimdir. Söz konusu yorum muhtemelen Damasus I'in papalık döneminde (366-384) Roma'da yazılmıştır. Michael P. McHugh, “Ambrosiaster”, *Encyclopedia of Early Christianity*, ed. Everett Ferguson (New York, London: Routledge, 1999), 44.

Rab Tanrı'nın varlığına dair bir tanıklık olarak, gelecekteki ölümden dirilişe olan inancı beyan eden bir eylem olduğunu ifade eder.⁴⁹ Paulsen ve diğerleri ise Pavlus'un bu ifadesiyle, ölümden sonra dirilişin Hristiyan inancındaki gerçekliğini ve merkeziliğini savunduğunu belirtir. Aynı zamanda onlara göre araştırmacıların çoğunluğu için söz konusu ifade literal olarak anlaşılmalı ve hayatta olan bireylerin ölmüş kişiler adına vaftiz edilmesini ifade etmektedir. Zira onlar bu sayede vaftiz olmadan ölmüş olanları kurtuluşa ulaştırmayı hedeflemektedirler.⁵⁰ Yine, Yeni Ahit araştırmacısı Leon Morris, söz konusu ifadeyle ilgili olarak ilk Hristiyanlardan bazılarının, Korint'te, vaftiz olmadan ölen arkadaşları adına bu eylemi gerçekleştirdiklerine işaret eder.⁵¹ Ancak ölü vaftizi uygulamasını sapkınlık olarak yorumlayanlar da olmuştur. Onlara göre Pavlus, söz konusu ifadesiyle bir taraftan öldükten sonra tekrar dirilişi reddetme diğer taraftan ise ölü vaftizi uygulamasında bulunma arasındaki tutarsızlıkları göstermek için bu uygulamaya dolaylı olarak atıfta bulunmuştur. Bu durum Pavlus'un Korint'teki ölü vaftizi uygulamasını ne kınadığı ne de onayladığı anlamına gelir. O, sadece uygulamanın tutarsızlığına dikkat çekmiştir.⁵² Dolayısıyla yukarıdaki görüşlerden de anlaşılacağı üzere Kitab-ı Mukaddes yorumcuları söz konusu metnin anlamı konusunda farklı düşünmektedirler.⁵³

Öte yandan Mormonlar ise Pavlus'un söz konusu ifadesini, yaşayan bir kişinin ölen biri adına vaftiz edilmesi şeklinde yorumlamaktadır. Ancak bu görüşün ana gövde Hristiyanlar için geçerli olduğunu söylemek pek mümkün görünmemektedir. Zira Pavlus, ölü vaftiziyle ilgili ifadesinde ana gövde Hristiyanların ölümler adına vaftiz edildiklerini belirtmek yerine, "onların" yani Korintlilerin ölümler adına vaftiz edildiklerini ifade etmektedir. Kaldı ki Pavlus'un "biz" yerine "onlar" şeklindeki dilsel tercihi, söz konusu ifadenin anlamını dilbilgisel açıdan da farklı bir biçimde şekillendirecektir. Bu kullanımıyla Pavlus, ana gövde Hristiyanların ölü vaftizi uygulamasından uzak olduklarına dikkat çektiğini göstermektedir.⁵⁴ Sonuç olarak, Pavlus'un ölümler için vaftizle ilgili ifadeleri, vaftiz olmadan ölen kişilere Mesih'te kurtuluş sağlamayı amaçlayan bir Korint Hristiyan ritüeline işaret etmektedir. Ölü vaftizinin gerçekleştirileceği kişiler ise vaftiz olmadan ölmüş Korintli Hristiyanların akrabalarıdır.⁵⁵

Ölü vaftizine işaret edebilecek diğer bir pasaj ise Petrus'un Birinci Mektubu'nda yer almakta olup şu şekildedir: "*Sevindirici Haber bu nedenle ölümlere de duyuruldu. Öyle ki, bedence insan gibi yargılandınlar, öte yandan ruhça Tanrı gibi yaşasınlar.*"⁵⁶ Mormonlara göre, İsa çarmıha gerilip üçüncü gün dirilmeden önce, ruhsal olarak ölümlerin ruhlarının bulunduğu zindanı ziyaret ederek bu tebliği yapmıştır. İsa'nın uygulaması sayesinde, ölenlerin ruhları ebedi kurtuluş ve Tanrı Krallığı hakkında bilgilendirilmiştir. Bu durum, ölenlerin ruhlarının kurtuluşu nasıl elde edecekleri konusunda örneklik teşkil etmiştir. Mormonlara göre bu kurtuluş yolu, hayatta

⁴⁹ McFarland, "Baptized for the Dead (Full Text) 1 Corinthians 15:29", 5-6.

⁵⁰ Paulsen vd., "Theological Underpinnings of Baptism for the Dead", 102-103. Ayrıca bk. Katar, *Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Mormonlar*, 138.

⁵¹ Leon Morris, *The First Epistle of Paul to the Corinthians: An Introduction and Commentary* (Grand Rapids, Michigan: Inter-Varsity Press, 1985), 215.

⁵² Paulsen - Mason, "Baptism for the Dead in Early Christianity", 29-30.

⁵³ Tanner - Tanner, *The Changing World of Mormonism*, 513.

⁵⁴ Tanner - Tanner, *The Changing World of Mormonism*, 513.

⁵⁵ Taylor, "Baptism for the Dead (1 Cor 15:29)?", 117-119.

⁵⁶ 1Pe. 4:6.

olanların ölümler adına vaftiz olmalarıyla mümkün olmaktadır.⁵⁷ Petrus, başka bir pasajda⁵⁸ İsa’nın ruhsal olarak gidip bir zamanlar itaatsizlik eden tutuklu ruhlara mesajını iletmesine yer vermekte, Nuh’un gemisinin insanları ölümden kurtarması ile vaftiz arasında bir ilişki kurarak, Nuh’un gemisinin simgesel anlamı olan vaftizin günümüzde insanları kurtardığına ve dolayısıyla vaftizin kurtuluş için gerekli olduğuna dikkat çekmektedir.⁵⁹

Yukarıda zikredilen pasajlar dışında, Yeni Ahit’te vekâlet yoluyla kurtuluş temaları da yer almaktadır. Nitekim Pavlus, Hristiyanlığın İsa Mesih’in sunduğu kurtarıcı armağanlara dayandığına işaret etmektedir. Zira İsa Mesih, günahlara kefarete için kendini çarmıhta feda etmiştir. Bu durum, Romalılara Mektup’ta şu şekilde açıklanmaktadır: *“Tanrı, İsa’yı kanıyla günahları başlatan ve imanla benimsenen kurban olarak sundu. Bu, Tanrı’nın adaletinin gözler önüne serilmesi içindi. Çünkü Tanrı sabrından dolayı daha önce işlenmiş günahlara göz yummuştu.”*⁶⁰ Dolayısıyla İsa Mesih’in bütün insanları kurtarmak için kendini çarmıhta feda etmedeki rolü dikkate alındığında Hristiyan düşünce geleneğinin özünde vekâlet görevinin olduğu görülür.⁶¹

Ölü vaftizine dair Yeni Ahit’teki pasajlara işaret ettikten sonra Mormon kutsal metinlerinden bir diğeri olan Öğreti ve Antlaşmalar’daki referanslara yer verilebilir. Öğreti ve Antlaşmalar’da, Tanrı’nın ölümler adına vaftiz yapılmasını emrettiği vurgulanmaktadır. Bu anlamda, ölümler için vaftiz işlemi gerçekleştirilmesi gerektiği ancak vaftiz havuzunun mevcut olmadığı belirtilerek, bu amaçla bir mabet inşa edilmesinin gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Mabet inşa edildikten sonra vaftizin yalnızca orada gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmakla beraber, mabet tamamlanana kadar yapılan vaftizlerin de geçerli olacağı ifade edilir.⁶² Ayrıca, ölümler adına yapılan vaftizlerin kayıt altına alınması gerektiği belirtilir. Nitekim bu durumu Smith şöyle ifade etmiştir: *“Ölümlerin için vaftiz uygulamasıyla ilgili olarak size bir söz veriyorum. Gerçekten, Rab ölümlerinizi hakkında size şöyle diyor: İçinizden biri ‘ölüleriniz için vaftiz edildiğinde, bir kayıt memuru olsun ve vaftizlerinize görgü tanığı olsun; kulaklarıyla işitsin ki, bir gerçeğe tanıklık etsin.”*⁶³ O, aynı zamanda Rab’bin bütün kayıtların düzenli bir şekilde kutsal tapınağın arşivlerinde kuşaktan kuşağa anılmak üzere saklanmasını emrettiğini de sözlerine eklemektedir.⁶⁴ Ayrıca Smith, kayıt memurlarının ölümler adına yapılan vaftizlerin geçerliliğini onaylamalarının gerektiğini vurgular; zira bu uygulamaların hem gökte hem de yeryüzünde kayıt altına alındığı ve bu kayıtların bağlayıcı bir nitelik taşıdığını ifade eder.⁶⁵

Smith, vekâlet yoluyla kurtuluşla ilgili olarak Malaki peygamberden şu alıntıyı yapar: *“Rabbin büyük ve korkunç günü gelmeden önce size peygamber İlyas’ı göndereceğim. O, babaların yüreklerini çocuklarına, çocukların yüreklerini babalarına döndürecek. Öyle ki, gelip ülkeyi lanetleyerek yok etmeyeyim.”*⁶⁶ Smith, Öğreti ve Antlaşmalar’da babalar ile çocukları arasındaki bu bağın ölü vaftizi

⁵⁷ Katar, *Mesih İsa’nın Son Gün Azizleri Mormonlar*, 137.

⁵⁸ 1Pe. 3:19-21.

⁵⁹ Paulsen vd., “Theological Underpinnings of Baptism for the Dead”, 110-111.

⁶⁰ Rom. 3:25.

⁶¹ Paulsen vd., “Theological Underpinnings of Baptism for the Dead”, 107-108.

⁶² *Öğreti ve Antlaşmalar*, 124:28-36. (Erişim 27 Eylül 2024).

⁶³ *Öğreti ve Antlaşmalar*, 127:5-6.

⁶⁴ *Öğreti ve Antlaşmalar*, 127:9.

⁶⁵ *Öğreti ve Antlaşmalar*, 128: 1-9.

⁶⁶ Mal. 4:5-6. *Öğreti ve Antlaşmalar*, 128:17.

aracılığıyla gerçekleşebileceğini vurgulamaktadır. Zira ona göre, ölüler olmadan hayatta olanlar mükemmelliği elde edemeyeceği gibi, aynı şekilde hayatta olanlar olmadan da ölüler mükemmelliğe ulaşamazlar.⁶⁷ Smith'in ifadesinden hareketle, ölü vaftizi sayesinde hem ölülerin hem de hayatta olanların mükemmelliğe ulaşma imkanına sahip olabilecekleri sonucuna varılabilir.

3. Mormonizm'de Ölü Vaftizi Uygulaması

Mormonizm'de vaftiz sakramenti, Tanrı'nın Krallığı'na giriş, kilise üyeliği ve günahların bağışlanması amacıyla icra edilen gerekli bir uygulamadır.⁶⁸ Bu durum Mormon öğretisine göre, hiç kimsenin vaftiz olmaksızın Tanrı'nın Krallığı'na giremeyeceği anlamına gelir.⁶⁹ Ölü vaftizi uygulaması ise ölmüş bir kişinin Tanrı'nın Krallığı'na girebilmesi için hayatta olan bir bireyin onun yerine vaftiz eylemini yerine getirmesi işlemini ifade etmektedir. Bu hususta Mormon liderleri, ölmüş bireylerin ruhlarının, hayatta olan bir Mormon'un onlar adına vaftiz edilene kadar, Tanrı'nın Krallığı'na giremeyeceğine işaret etmektedirler.⁷⁰ Zira, Yuhanna İncili'nde vaftizin Tanrı'nın Krallığı'nın kapısı olduğu ve kişinin sudan ve ruhtan doğmadığı sürece o göksel dünyadan bir miras elde edemeyeceği vurgulanmaktadır.⁷¹ Bu yüzden Tanrı, Öğreti ve Antlaşmalar'da ölüler adına gerçekleştirilen vaftiz ritüelini emretmiştir.⁷² Smith bu uygulamanın kendilerine özgü olduğunu şu sözleriyle ifade etmiştir: “Şayet birinin günahlarının bağışlanması için Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına vaftiz eylemini icra edersek aracı olarak hareket etmiş oluruz. Bu sayede Müjde'yi duymadan ölen akrabalarımızın günahları bağışlanmış olur.”⁷³ Smith'e göre, Müjde'yi duymamış olan herkes nihai yargılanmadan önce mutlaka ona sahip olmalıdır. Bu da ölüler adına vaftiz eylemi gerçekleştirilerek sağlanabilir.⁷⁴ Smith, görüşünü desteklemek için Yeni Ahit'ten şu ifadeye atıfta bulunur: “Çünkü Mesih de bizleri Tanrı'ya kavuşturmuş diye günahlara karşı bir kez öldü. Doğru kişi doğru olmayanlar için öldü. Bedence öldürüldü ama ruha diriltildi. Bu ruhun etkisiyle gidip tutuklu ruhlara sözü yaydı.”⁷⁵

Öte yandan Smith, I. yüzyıldaki Hristiyanların ölü vaftizini icra ettiklerini kabul etmekle beraber, Mormonların uygulamasının tarihsel örneklere dayanmadığını, aksine kaynağını modern vahiylerden aldığını ifade eder.⁷⁶ Bununla beraber, Kitab-ı Mukaddes'teki referanslara da atıfta bulunur.⁷⁷ Nitekim Mormonizm'de ölü vaftizi uygulamasının birtakım referanslara

⁶⁷ Öğreti ve Antlaşmalar, 128:18.

⁶⁸ Davis Bitton - Thomas G. Alexander, *The A to Z of Mormonism* (Toronto: The Scarecrow Press, Inc., 2009), 13.

⁶⁹ Donald A. Carson, “Did Paul Baptize for the Dead?”, *Christianity Today* 42/9 (1998), 63.

⁷⁰ Tanner - Tanner, *The Changing World of Mormonism*, 512-513. Johnny Stephenson - H. Michael Marquardt, “Origin of the Baptism for the Dead Doctrine”, *The John Whitmer Historical Association Journal* 37/1 (2017), 136-137. Bununla beraber bazı Mormon grupları (Mesih'in Kilisesi ve İsa Mesih'in Kilisesi gibi), ölüler adına vaftizi reddetmektedirler. Fuat Aydın, “Mormonlar İsa Mesih'in Son Gün Azizleri'nin Kilisesi”, *Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri*, ed. Ömer Faruk Harman (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005), 227.

⁷¹ Yu. 3:3-5.

⁷² Öğreti ve Antlaşmalar, 124:28-36; 127; 128.

⁷³ Burton, “Baptism for the Dead: LDS Practice”, 95-96.

⁷⁴ Stephenson - Marquardt, “Origin of the Baptism for the Dead Doctrine”, 138.

⁷⁵ 1Pe. 3:18-19.

⁷⁶ Paulsen - Mason, “Baptism for the Dead in Early Christianity”, 23.

⁷⁷ Joseph Smith, *Scriptural Teachings of the Prophet Joseph Smith* (Salt Lake City, Utah: Deseret Book Company, 1938), 201. Kitab-ı Mukaddes'in tek bir cümlesinde geçtiği için onu kabul etmekte zorluk çekenlere Smith şu cevabı verdiği aktarılır: “Şayet

dayandırıldığı görülür. Bunlar arasında vaftizin sembolik bir ritüel olarak suya daldırma ve sudan çıkarma şeklinde icra edilmesi, Pavlus'un Korintlilere Birinci Mektubu'nda (15:29) ölüler adına vaftizden söz etmesi, Malaki 4:5-6'daki ifadelerin bu minvalde yorumlanması ve vaftizin mükemmellik ve kurtuluşun anahtarı olarak görülmesi yer almaktadır. Bu yüzden vaftiz olmadan ölmüş veya vaftiz olma yetkisini elinde bulunduran Mormonlar tarafından vaftiz edilmemiş kişiler adına bir Mormon vaftiz eylemini gerçekleştirmelidir.⁷⁸

Öte yandan, ölü vaftizinin kaynağına dair birtakım hususlara da dikkat çekilir. Bunlar arasında; vaftizin kurtuluş için gerekli olduğu inancı, Tanrı'nın Müjde'yi duymadan ölmüş bireyleri cezalandıracak kadar adaletsiz olmayacağına dair düşünce, İsa'nın Mesajı'nı vaaz etme faaliyetinin ve dönüşümün ruhlar aleminde devam ettiği anlayışı ile vaftizin dünyevi bir uygulama olmasından ötürü vekâleten gerçekleştirilebileceği görüşü yer almaktadır.⁷⁹

Mormonlara göre, vaftiz olmadan ölmüş insanların sonsuza kadar lanetlenmiş oldukları kabul edilemez; zira Petrus, Birinci Mektubu'nda İsa Mesih'in Sevindirici Haber'i ölümlere de duyurduğunu belirtmiştir.⁸⁰ Ancak ölümlerin ruhları doğrudan vaftiz edilemediği ya da suyla yıkanamadığı için, hayatta olan bir kişinin ölümler adına vekil olarak vaftiz edilmesi gerekmektedir. Kaldı ki, vaftizi bir vekil aracılığıyla alma konusunda da bir mâni bulunmamaktadır. Zira tıpkı bebek vaftizinde, bebeğin adına vekiline sorular yöneltilerek onun vaftizi gerçekleştirilebildiği gibi, aynı şekilde ölümler adına da yaşayan bir kişi vaftiz edilebilir.⁸¹

Mormonizm'de ölü vaftizi uygulamasının birtakım yararlar sağladığına inanılmaktadır. Öncelikle uygulama ölü yakınlarına hem teselli hem de umut kaynağı olarak görülmektedir. İkincisi, sıradan kişiler kurtuluşun temsilcileri olarak görevlendirilerek diğer insanlar üzerinde ölünün etkilerini hafifletme konusunda yardımcı oldukları inancı bulunmaktadır. Üçüncüsü, ölü vaftizini icra edenler sadece Tanrı'ya yakınlık kazanmakla kalmayıp aynı zamanda İsa Mesih ile ortak mirasçılar ve işçiler olarak değer görmektedirler.⁸² Dördüncüsü ise bu uygulamanın akrabalık bağlarını güçlendiren bir işlevi olduğu düşünülmektedir.⁸³

3.1. Tapınak Öncesi Dönemde (1840-1842) Ölü Vaftizi Uygulaması

Mormonların ölü vaftiziyle tanışmaları ve onu icra etmeleri tedricen olmuştur. Bu anlamda Smith, 1838 yılı yazında Kilise'ye ait bir gazete olan *Elders Journal*'da kendisine yöneltilen “Şayet Mormonizm hak din ise onu benimsemeyen ve vaftiz olmadan ölenlerin durumu ne olacak?” sorusuna şu şekilde cevap vermiştir: “Müjde'yi duyma imkânı olmayan bireyler, yargılanmadan önce ölü vaftizine sahip olmalıdır.”⁸⁴ Bunun yanı sıra, Mormonların dini topluluk olma ve

öğretiyi destekleyen Rabbin bir sözü varsa, onu gerçek bir doktrin yapmak için yeterlidir.” Şayet bu noktada şüphe içinde olanlar var ise onlara da şu açıklamayı yaptığı belirtilir: “Ölü vaftizi öğretisi Yeni Ahit'te açıkça ifade edilmiştir. Doktrin iyi değilse Yeni Ahit'i atın. Ancak eğer Tanrı'nın sözü ise o zaman doktrin kabul edilsin.” Ryan G. Tobler, “Saviors on Mount Zion: Mormon Sacramentalism, Mortality, and the Baptism for the Dead”, *Journal of Mormon History* 39/4 (2013), 214-215.

⁷⁸ Foschini, “Those Who are Baptized for the Dead,” 1 Cor. 15:29”, 52-53.

⁷⁹ Bitton - Alexander, *The A to Z of Mormonism*, 13-14.

⁸⁰ 1Pe. 4:6.

⁸¹ Foschini, “Those Who are Baptized for the Dead,” 1 Cor. 15:29”, 52-53.

⁸² Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 184-185.

⁸³ Katar, *Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Mormonlar*, 138.

⁸⁴ Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 194-195.

kurtuluş hakkında gelişen fikirleri de ölü vaftizinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bu anlamda Illionis eyaletine bağlı Nauvoo'da toplumsal birlik ve toplu kurtuluş anlamında akrabalık ve aile bağına vurgu yapılmış; bu sayede onların çerçevesi genişletilmiştir.⁸⁵

Smith, 15 Ağustos 1840'ta Nauvoo'da, Seymour Brunson'un⁸⁶ cenaze vaazını verdiği esnada vaftiz edilmeden ölen oğlunu kaybeden dul bir kadın olan Jane Neyman'a hitaben ilk kez ölüler adına vaftiz doktrini açıklamıştır.⁸⁷ Konuşmasında Pavlus'un ölü vaftizine dair Korintlilere Birinci Mektubu'nun 15:29'daki ifadesine yer veren Smith, Neyman'ın trajik hikayesinden söz ederek oradakilere şöyle bir soru yöneltmiştir: “Şayet Hristiyan vaftizi kurtuluş için gerekliyse bu durumda onu almamış olanların durumu ne olacaktır?” O, bu soruya karşılık olarak Pavlus'un ölü vaftizine dair sözlerine işaret etmiş ve vaftiz olmadan ölmüş kişiler için de kurtuluşun mümkün olduğunu belirtmiştir.⁸⁸ Smith'e göre Pavlus, söz konusu ifadesinde ölüler adına vaftizi icra eden bir halkla konuşuyordu. O, bu ifadesiyle erken dönem Hristiyanları arasında uygulanan ölü vaftizi ritüeline dikkat çekmiştir. Smith, konuşmasının devamında aldığı bir vahiy neticesinde Tanrı'nın uzun zamandır unutulmuş veya kaybolmuş olan bu ritüeli bir kez daha ifşa ettiğini; böylelikle insanların artık bu hayattan ayrılan akrabaları adına hareket edebileceğini dile getirmiştir.⁸⁹ Bu anlamda ölü vaftizi, Smith'in vaftiz töreninin öbür dünyada kurtuluşu elde etmek için gerekli olduğu anlayışına ve hayatta olan birinin onun adına bu uygulamayı gerçekleştirebileceği öğretilerine dayanmaktadır.⁹⁰ Aynı zamanda Smith, Müjde'yi duymamış olan ölü akrabaları adına vekil olarak hareket etme ve onların günahlarının bağışlanması için vaftiz olma ayrıcalığına sahip olduklarının altını çizmektedir.⁹¹ Hatta Smith'in söz konusu vahiy Mormon saflarına katılmamış olan kişiler için de bir umut mesajı taşıyordu.⁹² Nitekim bu sayede dul Neyman, Smith'in onayıyla Harvey Olmstead'in gözetiminde oğlu Cyrus Livingston adına vaftiz olmuştur.⁹³

Cenaze töreninden bir ay sonra Smith, ağır hasta ve ölmek üzere olan babasını ziyaret etmiş; babasıyla ölüler adına vaftiz öğretilerini tartıştığı esnada babasının düşünceleri ölmüş oğlu Alvin'e çevrilmiş ve onun adına vaftiz töreni icra edilmesini istemiştir. Böylelikle 1840 yılının ikinci

⁸⁵ Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 198-199.

⁸⁶ Brunson, Smith'in koruması ve şehrin dini yüksek konseyinin bir üyesi olarak görev yapmıştır. Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 182.

⁸⁷ Joseph Smith, *Teachings of Presidents of the Church* (Salt Lake City, Utah: The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, 2007), 22. Smith, *Scriptural Teachings of the Prophet Joseph Smith*, 179, 191. Ancak zamanla bu teklif zorunluluk haline gelmiştir. Çünkü ölüleri kurtarmak bir ayrıcalık olarak görülmeye başlamıştır. Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 234-235. Böylece ölü vaftizi, Mormonizm'de vekâlet törenleri sayesinde kurtuluş fikrinin gelişimini hızlandırmış ve önemli bir öğreti haline gelmiştir. Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 190.

⁸⁸ Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 186-187.

⁸⁹ Smith, *Teachings of Presidents of the Church*, 403.

⁹⁰ Stephenson - Marquardt, “Origin of the Baptism for the Dead Doctrine”, 132.

⁹¹ Smith, *Teachings of Presidents of the Church*, 474. Smith, *Scriptural Teachings of the Prophet Joseph Smith*, 201. Bunu yaparken de Smith, ölülerin vaftiz olma kapasitesine sahip olmadıklarına dikkat çekerek yeryüzünde bunu onun adına yapacak bir arkadaş görevlendirilmesine işaret etmiştir. Böylelikle Mormonların, akrabalarının çoğunun Tanrı'nın Krallığı'na dahil olmasında etkili hale geldiklerini belirtmiştir. Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 201-202.

⁹² Smith, *Teachings of Presidents of the Church*, 403.

⁹³ Stephenson - Marquardt, “Origin of the Baptism for the Dead Doctrine”, 141-142. Stendahl Baugh, “For This Ordinance Belongeth to My House”, 47-48.

yarısında Alvin için vaftiz töreni icra edilmiş; bu durum ailesini mutlu etmiştir.⁹⁴ Bu noktada akla şöyle bir soru gelebilir: “Smith’in ölü vaftizi öğretisinin arka planında ağabeyi Alvin etkili olmuş mudur?” Bu soruya cevap mahiyetinde şunlar söylenebilir: Smith, 1840 yılında ölü vaftizi öğretisini halka açıklamış olsa da bu öğretinin aslında bir arka planı olduğu söylenebilir. Zira, 1823 yılı sonbaharında, henüz on yedi yaşındayken, kendisinden yedi buçuk yaş büyük olan ağabeyi Alvin’i kaybetmiştir. Kaldı ki Alvin, yaşamı boyunca herhangi bir dini inancı kabul etmemiş ve kiliselere de mesafeli bir tutum sergilemiştir. Ayrıca, Alvin’in cenaze törenini yöneten presbiteryen bir papaz, vaftiz olmadan öldüğü için onun kurtuluşunun mümkün olmayacağını ifade etmiştir. Bu sözleri duyan Smith, ağabeyinin herhangi bir kiliseye aidiyetinin olmaması nedeniyle cehenneme gitmiş olabileceğini ve babasının da bu durumdan rahatsızlık duyabileceğini düşünmüştür. Alvin’in ölümünün yol açtığı bu kriz, kurtuluşla ilgili soruların aciliyetini ortaya koymuş ve Smith’i bu konular üzerinde derinlemesine düşünmeye sevk etmiştir. Bu bağlamda Smith, şu sorulara yanıt aramıştır: Kişinin ölümünden sonra, geride bıraktığı aile üyeleri ve arkadaşları nasıl bir haleti ruhiyeye sahip olur? Doğru bir inanca sahip olmayan bireyler için kurtuluş söz konusu olabilir mi? Tanrı, Hristiyanlığı kabul etmeden ölen ve bu yüzden kurtuluşa erememiş olanlara nasıl bir muamelede bulunacaktır? Bu suallere cevap arama mahiyetinde Smith, Tanrı’nın bir bireyi, cahillik veya bilgisizlik nedeniyle cezalandırmasının makul olmadığını ve böyle bir davranışın Tanrı’nın adaletsizliği olarak nitelendirilebileceğini dile getirmiştir.⁹⁵ Smith, 1836 yılında yaşadığı bir vizyon neticesinde Alvin’i Tanrı’nın Krallığı’nda gördüğünü;⁹⁶ bu deneyim üzerine, Rabb’in kendisine şöyle hitap ettiğini belirtir: “*Müjde hakkında bilgisi olmadan ölen ve hayatta kalmalarına izin verilmiş olsaydı bunu kabul etmiş olacak olan herkes, Tanrı’nın Krallığı’nın mirasçıları olacaklardır...*”⁹⁷

Smith, sonraki zamanlarda vaazlarını sürdürmüş ve 1840 Ekim’inde Yeni Ahit’ten ek referanslara işaret etmiş;⁹⁸ ayrıca Kilise’ye konuyla ilgili talimatlar göndermiş⁹⁹ ve azizlerin ölen akrabaları adına vaftiz edilme ayrıcalığına sahip olduklarını ifade etmiştir.¹⁰⁰ Bu durum Mormonları büyülemiş¹⁰¹ ve Mormon liderlerinin farklı duygular hissetmesine yol açmıştır. Örneğin Wilford Woodruff (ö. 1898), ölü vaftizini ilk duyduğunda işe koyulduklarını ve akıllarına gelen herkes için vaftiz olduklarından söz eder.¹⁰² Aynı şekilde Brigham Young (ö. 1877) da ölü

⁹⁴ Smith, *Teachings of Presidents of the Church*, 403.

⁹⁵ Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 190-191. Smith, *Teachings of Presidents of the Church*, 401-403.

⁹⁶ *Öğreti ve Antlaşmalar*, 137:1,5.

⁹⁷ *Öğreti ve Antlaşmalar*, 137:7-8. Smith, *Teachings of Presidents of the Church*, 401-403.

⁹⁸ Bu bağlamda Smith, Petrus’un Birinci Mektubu 3:18-20 ve 4:6’ya atıfta bulunmuştur. Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 214-215.

⁹⁹ Bu anlamda 15 Aralık 1840’ta İngiltere’deki Onikiler Kurulu üyelerine bir mektup yazarak Brunson’un cenazesindeki vaazında ölü vaftizinden bahsettiğini belirtmiştir. Stephenson - Marquardt, “Origin of the Baptism for the Dead Doctrine”, 140. Tvedtnes, “Baptism for the Dead in Early Christianity”, 55-56. Mektupta ayrıca şu ifadelere yer vermiştir: “Sanırım ölümler adına vaftiz doktrinini bazılarının aklını karıştırmış olabilir. Bununla ilgili soru işaretleri ve sorularınız vardır. Bu mektupta size konuyla ilgili arzu edebileceğiniz bilgilerin tamamını veremem. Ancak ölü vaftizi uygulamasının kesinlikle erken dönem kiliseler tarafından icra edildiğini söyleyebilirim. Pavlus öldükten sonra dirilış öğretisini ölü vaftizinden yola çıkarak kanıtlamaya çalışıyor.” Smith, *Teachings of Presidents of the Church*, 472.

¹⁰⁰ Smith, *Scriptural Teachings of the Prophet Joseph Smith*, 179, 191.

¹⁰¹ Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 202-203.

¹⁰² Bu anlamda Woodruff, bir pazar akşamı Joseph Smith ve diğer kilise liderleriyle nehre gittiğini ve orada hem Smith’in hem de kendisinin yüzer kişiyi, diğer bir kişinin de yüz kişiyi vaftiz ettiğini belirtir. Tanner - Tanner, *The Changing World of Mormonism*, 512. Aynı zamanda Woodruff, ölü vaftizini öğrendikten sonra bebekken ölen annesini hatırladığını ve bu

vaftizi öğretisinin kendisini mutlu ettiğini belirtir. Bu anlamda o, babası, annesi ve ataları adına vaftiz olduğunu dile getirir.¹⁰³ John Taylor (ö. 1887) ise “atalarımızı nasıl kurtaracağımızı bilen tek millet biziz... onlar kurtuluşa erdiğinde bizler dünyanın kurtarıcıları oluruz” demiştir.¹⁰⁴ Sonuç itibarıyla Mormonlar, hayatta olmayan akrabaları adına vaftiz olmak suretiyle, onların Tanrı’nın Krallığı’nı elde etmelerine katkıda bulunmuşlardır.¹⁰⁵

İlk vaftizler¹⁰⁶ Illionis eyaletine bağlı Nauvoo yakınlarındaki Mississippi Nehri’nde gerçekleştirilmiştir.¹⁰⁷ Ancak söz konusu uygulamaların bugün olduğu kadar açık ve net bir şekilde tanımlandığını söylemek mümkün görünmemektedir. Zira, bir kadın bir erkek tarafından vaftiz edilebilmekteydi. Aynı zamanda vaftiz törenine tanıklık eden kişiler rahiplik vasfına sahip değillerdi. Yine, vaftiz ritüelinin tamamlanmasının ardından bir onaydan söz edilmemekteydi. Ayrıca, vaftiz işlemiyle ilgili bir kayıt tutulmamaktaydı. Son olarak, vaftiz uygulaması tapınakta değil, Mississippi Nehri’nde gerçekleştirilmekteydi.¹⁰⁸

3.2. Tapınak Sonrası Dönemde (1842’den Günümüze) Ölü Vaftizi Uygulaması

19 Ocak 1841’de, azizlere ölümler adına icra edilen vaftiz uygulamasının geçici olacağı talimatı verilmiştir.¹⁰⁹ Bu bağlamda tapınak inşa edilene dek ölümler adına vaftizler tapınak haricinde herhangi bir yerde gerçekleştirilebilecekti.¹¹⁰ Nauvoo Tapınağı’nda 21 Kasım’a kadar ölümler adına vaftiz yapılmadığı dikkate alındığında, 1841 yılında gerçekleştirilen vaftizlerin büyük olasılıkla nehir vaftizi olduğu anlaşılmaktadır.¹¹¹ Her ne kadar Ekim 1841 konferansından sonra azizlere tapınağın dışında vekâlet vaftizleri yapmamaları talimatı verilmiş olmasına rağmen,¹¹² bunun istisnaları olduğunu gösteren kayıtlı birkaç örnek mevcuttur.¹¹³ 1841 yılı yazı ve sonbaharında azizler, tapınağın yeni kazılmış bodrum katına geçici bir ahşap vaftiz havuzu inşa etmişler;

---

sayede onun kurtuluşuna katkıda bulunduğu annesinin hayatındaki tüm emeklerinin karşılığını ödeyebileceğini düşünmüştür. Claudia L. Bushman - Richard L. Bushman, *Mormons in America* (New York: Oxford University Press, 1998), 44.

¹⁰³ Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 213-214.

¹⁰⁴ Tanner - Tanner, *The Changing World of Mormonism*, 514-515.

¹⁰⁵ Smith, *Scriptural Teachings of the Prophet Joseph Smith*, 191. Katar, *Mesih İsa’nın Son Gün Azizleri Mormonlar*, 138.

¹⁰⁶ Ölü vaftizinin/vaftizlerinin ilk kez ne zaman yapıldığı kesin olarak bilinmemekle beraber, belgelenen ilk vaftizin dul Neyman’a ait olduğu ifade edilir. O, 12 Eylül 1840’ta oğlu için ölü vaftizini gerçekleştirmiştir. Baugh, “For This Ordinance Belongeth to My House”, 47-48.

¹⁰⁷ Stendahl, “Baptism for the Dead: Ancient Sources”, 97.

¹⁰⁸ Baugh, “For This Ordinance Belongeth to My House”, 49-50.

¹⁰⁹ *Öğreti ve Antlaşmalar*, 124:29-31.

¹¹⁰ Bu anlamda başlangıçta Mormon azizleri ölümler adına nehir ve derelerde vaftizler gerçekleştirmişlerdir. Smith, *Teachings of Presidents of the Church*, 22. Ancak daha sonra Smith’in şu açıklamayı yaptığı belirtilir: “Size, tüm azizlerime, benim için bir ev inşa etmenizi emrediyorum ve bunun için size süre veriyorum. Bu süre zarfında vaftizleriniz benim için kabul edilebilir olacaktır. Şayet tapınağı inşa etmezseniz ölümleriniz adına yaptığımız vaftizler benim için geçersiz olacak ve ölümlerinizle birlikte Rab tarafından reddedileceksiniz.” Stephenson - Marquardt, “Origin of the Baptism for the Dead Doctrine”, 144-145.

¹¹¹ Baugh, “For This Ordinance Belongeth to My House”, 49-50.

¹¹² Rabbin Mississippi Nehri’ndeki ölümler adına vaftiz olma eylemini durdurma emrinin nedeni, Nauvoo Tapınağı’ndaki vaftiz havuzunun bu kutsal tören için hazırlanmış olmasıydı. Kaldı ki, Rab sadece yoksulluk anında ve tapınakta vaftiz havuzunun olmadığı zamanlarda kutsal evinin dışında ölü vaftizine izin vermiştir. Smith, *Scriptural Teachings of the Prophet Joseph Smith*, 193, dipnot a.

¹¹³ Baugh, “For This Ordinance Belongeth to My House”, 52-53. Örneğin Woodruff, kendisi ve diğerlerinin Ekim 1841’deki tedbir kararının ardından tapınağın dışında ölümler adına vaftiz ettikleri iki örneği kaydetmiştir. Daha geniş bilgi için bk. Baugh, “For This Ordinance Belongeth to My House”, 54.

burada ölümler adına vaftizler ilk kez 21 Kasım 1841’de icra edilmeye başlanmış;¹¹⁴ ardından tapınaktaki vaftiz havuzunun yapımının tamamlanmasıyla orada uygulanmıştır.¹¹⁵ Çünkü Smith’in 1841’de aldığı bir vahiy doğrultusunda, ölümler için vaftiz uygulaması artık sadece tapınaklarda yapılmak zorundaydı.¹¹⁶

Smith, aldığı vahiyler doğrultusunda, sonraki yıllarda da ölü vaftizine dair uygulamaları şekillendirmeye devam etmiştir. Bu bağlamda, 1842’de ölü vaftizinin, kişinin Tanrı’nın Krallığı’na girebilmesi için konulan bir emir ve uygulama olduğunu telkin etmiştir.¹¹⁷ Yine o, Pavlus’un öğretilerini benimseyerek, geçmişteki ölümlerin günümüzün sadık azizleri olmadan mükemmelleştirilemeyeceğini vurgulamıştır.¹¹⁸ Ayrıca, 31 Ağustos 1842’de verdiği bir vaazında, vaftiz törenlerinin kaydedilip arşivlenmesi için bir kayıt cihazının hazır bulundurulması gerektiğine dair şu talimatı vermiştir:¹¹⁹ “Ölümler adına vaftiz olan herkes yaptığı uygulamayı olaya tanıklık edecek bir görgü tanığı huzurunda kayıt cihazıyla kaydetmelidir...bu nedenle ölümler adına icra edilen vaftizlerin kaydedilmesi ve şahitlik konusuna dikkatle eğilmelisiniz.”¹²⁰ Dolayısıyla ölü vaftizi uygulamasını bir kayıt cihazıyla kaydetmek törenin bir boyutunu oluşturmakta olup önem arz etmektedir.¹²¹ Ancak yerel nehirlerde icra edilen ölü vaftizi uygulamalarının kayıt altına alınmadığını belirtmek gerekir. Bu da kayıt altına alınmadan icra edilen vaftizlerin geçersiz olduğu ve tekrar yapılması gerektiği anlamına gelmektedir.¹²²

Ölü vaftiziyle ilgili diğer bir mesele de uygulamanın kimler adına icra edileceği ve soy ağacı tespitinin yapıp yapılmayacağıdır. Ölü vaftiziyle ilgili emir, azizlerin yalnızca ölmüş akrabaları için vaftiz olmalarıdır. Vekil, vaftiz olmak istediği kişiyle bizzat tanışmış olduğu sürece bu uygulama dört nesle (büyükanne ve onların ebeveynleri) kadar uzanabilmektedir. Aile adına vekâlet vaftizini uygulaması, hane reislerinin ve ilk doğan çocuklarının ayrıcalığı olmakla beraber, isteğe bağlı olarak bu görev devredebilirdi. Ancak 1841’de yüzlerce Mormon, arkadaş olarak tanımladığı yani akrabalık bağı olmayan kişiler adına da vaftiz olmuştur. Smith, 1844’te herkesin arkadaşları adına vaftiz olabileceğine işaret etmiştir. Ancak azizleri, akraba olmadıkları kişiler adına vaftiz olmamaları konusunda uyarılmış olmasına rağmen, vekâleten ölü vaftizi uygulamaya kimin layık olduğu hususunda cinsiyet başta olmak üzere sınıf ve statü ayrımı yapmamıştır.¹²³

¹¹⁴ Smith, *Teachings of Presidents of the Church*, 22.

¹¹⁵ Smith, *Scriptural Teachings of the Prophet Joseph Smith*, 193, dipnot a.

¹¹⁶ Bitton - Alexander, *The A to Z of Mormonism*, 13-14. Nitekim Mormonizm’de kutsal olan her şey ritüeller ve törenlerin icra merkezi olan tapınaktan kaynağını almaktaydı. Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 220-221.

¹¹⁷ Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 208-209.

¹¹⁸ Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 234-235. Bu anlamda Smith, ölümler olmaksızın hem kendilerinin hem de ölümlerin mükemmelleşemeyeceğine; dolayısıyla ölümler ve hayattakilerin mükemmel olmak için birbirlerine ihtiyaç duyduklarına dikkat çeker. Foschini, “Those Who are Baptized for the Dead,” 1 Cor. 15:29”, 51-52.

¹¹⁹ Smith, *Scriptural Teachings of the Prophet Joseph Smith*, 260. Baugh, “For This Ordinance Belongeth to My House”, 49-50.

¹²⁰ Öğreti ve Antlaşmalar, 127:5-9. Smith, *Teachings of Presidents of the Church*, 470. Öğreti ve Antlaşmalar 127. Bölüm’de bu durum şöyle açıklanır: “Sizden biri ölüsü adına vaftiz edildiğinde bir kayıt cihazı ve vaftizlerine bir görgü tanığı bulundursun. Gerçeğe tanıklık etmesi için kulaklarıyla dıysun diyor Rab. Öyle ki, tüm kayıtlarınız da gökte kaydedilsin... ve yine tüm kayıtların düzenli olmasını sağlayın ki kutsal tapınağın arşivlerine konulsun ve kuşaktan kuşağa anılmak üzere saklansın.”

¹²¹ Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 233-234.

¹²² Smith, *Teachings of Presidents of the Church*, 470.

¹²³ Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 229-232.

Kitab-ı Mukaddes'te soy ağacının tespitine dair kayda değer bir ifade bulunmamaktadır.¹²⁴ Aksine Pavlus, bu tür uygulamalara karşı bir yerde şöyle der: “Bundan başka masallara, bitmez tükenmez soyağaçlarına önem vermelerini önleyesin. Bunlar iman aracılığıyla etkinliğini gösteren tanrısal düzeni oluşturmaz. Tersine, tartışmalara yol açar.”¹²⁵ Ancak Mormonlar, ölen yakınlarının isimlerini bulmak ve onlar adına ölü vaftizini gerçekleştirmek için soy ağacı araştırması yapmakta ve buna milyonlarca dolar harcamaktadırlar. McConkie'nin verdiği bilgilere göre, ölü vaftizi töreni icra edilmeden önce soy araştırması yapılması gerektiği belirtilmektedir. Kilise, Salt Lake City'de bulunan Aile Tarihi Kütüphanesi (The Family History Library) aracılığıyla,¹²⁶ dünyanın en büyük soy topluluklarından birini sürdürmektedir. Bu anlamda Mormonlar dünyanın çeşitli milletlerinin soyağacıyla ilgili kaynak materyalleri mikrofilm almakta, bunun için milyonlarca dolar harcamakta¹²⁷ ve 1965 yılı itibarıyla beş milyardan fazla isme mikrofilmlerde yer vermektedir.¹²⁸ Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, Mormonlar ölümler için önemli bir bütçe, insan gücü ve zaman kaynağı tahsis etmektedirler. Ayrıca ölümler adına tahsis edilen bu çabayı, antik Mısırlıların piramitler inşa etmeleri ve ölümleri için büyük miktarda zaman ve kaynak ayırmalarıyla ilişkilendirmektedirler.¹²⁹

Ölü vaftiziyle ilgili bir diğer mesele ise bu tür vaftizlerin kaç kişi adına gerçekleştirildiğidir. Bu bağlamda, 1841 yılında azizler tarafından en az 6500 kişi adına vaftiz törenlerinin yapıldığı belirtilmektedir.¹³⁰ Aynı yıl, ölü vaftizi konusunda en aktif isim olarak Nehemya Brush öne çıkarken, en fazla vaftiz uygulayan kadın ise kırk kişi adına kurtarma eyleminde bulunan Sarah M. Cleveland olarak ifade edilmektedir.¹³¹ Ayrıca, 1840-1844 yılları arasında 11.506 kişi adına ölü vaftizi törenlerinin icra edildiğinden söz edilmektedir.¹³²

Ölü vaftizi uygulaması Nauvoo göçü (1846) sonrasında, belgelenen üç istisna dışında,¹³³ 1867'ye kadar gerçekleştirilmemiştir. Ancak 1867 yılından itibaren kilise liderleri, üyelerinin Vakıf Binası (Endowment House) vaftiz mekânında ölümler adına vaftiz yapmalarına izin vermeye başlamıştır. Bu uygulama, St. George Tapınağı'nın 1877'de tamamlanmasına kadar yaklaşık olarak dokuz yıl (1867-76) boyunca devam etmiştir. Tapınağın tamamlanmasıyla birlikte, ölümlerle ilgili tüm dini törenlerin icra edilmesi mümkün hale gelmiştir. Bu aşamadan sonra, tapınak törenlerini, ölü vaftizi de dahil olmak üzere, tapınağın dışında gerçekleştirme uygulaması kalıcı olarak sona ermiştir.¹³⁴

¹²⁴ Tanner - Tanner, *The Changing World of Mormonism*, 517-518.

¹²⁵ 1Tim. 1:4.

¹²⁶ Fatih Yaman, *Mormonlar ve Amerikan Toplumsal Yapısı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 63.

¹²⁷ Kilise, Soybilim Cemiyeti'ne yılda yaklaşık olarak dört milyon dolar harcamaktadır. Cemiyetin beş yüz yetmiş beş çalışanı olup iki havariden oluşan bir kurul tarafından yönetilmektedir. Mikrofilm ünitesi, kayıtları bulmak ve fotoğraflamak için dünyanın dört bir yanına ekipler göndermektedir. Daha geniş bilgi için bk. Tanner - Tanner, *The Changing World of Mormonism*, 516.

¹²⁸ Mikrofilmin mahiyeti hakkında daha geniş bilgi için bk. Tanner - Tanner, *The Changing World of Mormonism*, 515-516.

¹²⁹ Tanner - Tanner, *The Changing World of Mormonism*, 516.

¹³⁰ Tobler, “Saviors on Mount Zion”, 203-204.

¹³¹ Baugh, “For This Ordinance Belongeth to My House”, 49-50.

¹³² McFarland, “Baptized for the Dead (Full Text) 1 Corinthians 15:29”, 9-10.

¹³³ Bunlarla ilgili olarak bk. Baugh, “For This Ordinance Belongeth to My House”, 54.

¹³⁴ Baugh, “For This Ordinance Belongeth to My House”, 55.

Sonuç

Çalışma neticesinde, Mormonizm'deki ölü vaftizi uygulamasının ilk örneklerinin, erken dönem Hristiyanlığında Korintli Hristiyanlar arasında gerçekleştirildiğı görülmüştür. Bununla beraber, uygulama ana gövde Hristiyanlar ve Mormonlar tarafından farklı şekillerde yorumlanmıştır. Zira ana gövde Hristiyanlar ölü vaftizini, başta Korintli Hristiyanlar olmak üzere bazı gnostik topluluklar tarafından gerçekleştirilen sapkın bir uygulama olarak değerlendirmişlerdir. Bu değerlendirmede, İsa ve havarilerinin ölü vaftiziyle ilgili herhangi bir açıklama ve uygulama sunmamış olmalarının önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Sonraki yıllarda, kilise babaları ve reformistler tarafından ölü vaftizi konusundaki bu menfi tutum devam ettirilmiştir. Mormonlar ise ölü vaftizini, ana gövde Hristiyanlardan farklı yorumlamışlar ve bu uygulamanın kökenini İsa'ya dayandırmışlardır. Ayrıca, Korint'teki ölü vaftizi uygulamasını sapkınlık olarak değerlendirmemişler; ancak uygulamanın sadece kendi kiliselerine ait olduğunu vurgulamışlardır.

Mormonizm'deki ölü vaftizinin kökeni hem Yeni Ahit hem de Öğreti ve Antlaşmalar'a dayandırılmakla beraber, bu konuda Smith'in küçük yaşta kaybettiğı ağabeyi Alvin'in de önemli bir etkisi olduğu söylenebilir. Zira Smith'in, Alvin'in kurtuluşu üzerine düşüncelerinin ve onu Tanrısal Krallık'ta görme arzusunun, bu doktrinin şekillenmesinde belirleyici bir rol oynağı ifade edilebilir. Mormonizm'de ölü vaftizi uygulamasının tarihsel süreç içerisinde tedrici olarak şekillendirildiğı, özellikle tapınak inşa edildikten sonra farklılaşarak resmiyet kazandığı gözlemlenmiştir. Zira tapınak sonrası dönemde uygulamalarda birtakım ilaveler (vaftiz havuzu, soy araştırması, kayıt defterleri ve bu işler için görevlendirilen kişiler vs.) söz konusu olmuştur. Dolayısıyla ölü vaftizi uygulaması Mormonlar tarafından kendilerine özgü bir sakramente dönüştürülmüş olsa da onun erken dönem Hristiyanlığında Korint Kilisesi'nde ilk örnekleri olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, Korint Kilisesi'ndeki ölü vaftizi uygulamasının arka planı, gnostik topluluklarda özellikle Markiyonculuk'ta ölü vaftizi uygulamaları, kilise babalarının ölü vaftizi anlayışı ile Mormonizm'deki ölü vaftizi uygulamalarında Tapınak'ın rolü ve önemi gibi konular, araştırmacılar tarafından çalışma konucu yapılabilir. Sonuç olarak, ölü vaftizi uygulamasının, erken dönem Hristiyanlığında özellikle Korintli Hristiyanlar ve bazı gnostik topluluklarca, ayrıca günümüzde Mormonlar tarafından, İsa'nın mesajını duymadan veya vaftiz olmadan ölmüş kişilerin kurtuluşunu sağlamak amacıyla gerçekleştirildiğı saptanmıştır.

Kaynakça | References

- Aydın, Fuat. "Mormonlar İsa Mesih'in Son Gün Azizleri'nin Kilisesi". *Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri*. ed. Ömer Faruk Harman. 215-266. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005.
- Baugh, Alexander L. "For This Ordinance Belongeth to My House": The Practice of Baptism for the Dead Outside the Nauvoo Temple". *Mormon Historical Studies* 3/1 (2002), 47-58. <https://scholarsarchive.byu.edu/facpub/3725/>
- Bitton, Davis - Alexander, Thomas G. *The A to Z of Mormonism*. Toronto: The Scarecrow Press, Inc., 2009.
- Burton, H. David. "Baptism for the Dead: LDS Practice". *Encyclopedia of Mormonism*. ed. Daniel H. Ludlow. 96-97. New York: Macmillan Publishing Company, 1992.
- Bushman, Claudia L. - Bushman, Richard L. *Mormons in America*. New York: Oxford University Press, 1998.
- Carson, Donald A. "Did Paul Baptize for the Dead?" *Christianity Today* 42/9 (Ağustos 1998), 63. https://media.thegospelcoalition.org/documents/carson/1998_baptize_for_the_dead.pdf
- Chrysostom. "Homilies on First Corinthians". *NPNF1-12. Saint Chrysostom: Homilies on the Epistles of Paul to the Corinthians by St. Chrysostom*. ed. Philip Schaff. 12/6-418. Edinburgh: Grand Rapids, MI: Christian Classics Ethereal Library, 2002.
- Demaris, Richard E. "Corinthian Religion and Baptism for the Dead (1 Corinthians 15:29): Insights from Archaeology and Anthropology". *JBL* 114/4 (1995), 661-682.
- Epiphanius of Salamis. "Against Cerinthians". çev. Frank Williams. *The Panarion of Epiphanius of Salamis Book I (Sects 1-46)*. 1/116-122. Leiden, Boston: Brill, 2009.
- Foschini, Bernard M. "Those Who are Baptized for the Dead," 1 Cor. 15:29". *The Catholic Biblical Quarterly* 13/1 (Ocak 1951), 46-78. <https://www.jstor.org/stable/43720275>
- Howard, John Keir. "Baptism for the Dead: A Study of I Corinthians 15:29". *The Evangelical Quarterly* 37/3 (Temmuz-Eylül 1965), 137-141. https://www.biblicalstudies.org.uk/pdf/eq/1965-3_137.pdf
- İşık, Ramazan. "Mormonluk ve Mormon Kilisesi Üzerine Bir Araştırma". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (Haziran 2006), 165-190.
- Katar, Mehmet. *Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Mormonlar*. Ankara: Eskiye Yayınları, 2017.
- Kutsal Kitap ve Deuterokanonik (Apokrif) Kitaplar. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2003.
- McFarland, Kathy L. "Baptized for the Dead (Full Text) 1 Corinthians 15:29". *Becker Bible Teacher Resources and Data Archives* 1 (2020), 1-18. https://www.academia.edu/44590206/Baptized_for_the_Dead_Full_Text_1_Corinthians_15_29
- McHugh, Michael P. "Ambrosiaster". *Encyclopedia of Early Christianity* (Second Edition). ed. Everett Ferguson. 44. New York, London: Routledge, 1999.
- Morris, Leon. *The First Epistle of Paul to the Corinthians: An Introduction and Commentary*. Grand Rapids, Michigan: Inter-Varsity Press, 1985.
- Öğreti ve Antlaşmalar. Erişim 27 Eylül 2024. <https://www.churchofjesuschrist.org/study/scriptures/dc-testament?lang=tur>
- Paulsen, David L. vd. "Theological Underpinnings of Baptism for the Dead". *BYU Studies Quarterly* 55/3 (2016), 101-116. <https://www.jstor.org/stable/43957293>
- Paulsen, David L. - Mason, Brock M. "Baptism for the Dead in Early Christianity". *Journal of Book of Mormon Studies* 19/2 (2010), 22-49.
- Smith, Joseph. *Scriptural Teachings of the Prophet Joseph Smith*. Salt Lake City, Utah: Deseret Book Company, 1938.
- Smith, Joseph. *Teachings of Presidents of the Church*. Salt Lake City, Utah: The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, 2007.

- Smith, Joseph. *The Book of Mormon: An Account Written by the Hand of Mormon, upon Plates Taken from the Plates of Nephi*. Palmyra, New York: E. B. Grandin, 1830.
- Stendahl, Krister. "Baptism for the Dead: Ancient Sources". *Encyclopedia of Mormonism*. ed. Daniel H. Ludlow. 97. New York: Macmillan Publishing Company, 1992.
- Stephenson, Johnny - Marquardt, H. Michael. "Origin of the Baptism for the Dead Doctrine". *The John Whitmer Historical Association Journal* 37/1 (2017), 132-146. <https://www.jstor.org/stable/26316896>
- Şenay, Bülent. *İlk Râfîzî Hristiyan Kilisesi Markûnîlik*. Bursa: Verka Yayınları, 2003.
- Tanner, Jerald - Tanner, Sandra. *The Changing World of Mormonism*. Chicago: Moody Press, 1980.
- Taylor, N. H. "Baptism for the Dead (1 Cor 15:29)?" *Neotestamentica* 36/1/2 (2002), 111-120. <https://www.jstor.org/stable/43049114>
- Tertullian. "Against Marcion". *Ante-Nicene Fathers: Translations of the Writings of the Fathers down to A.D. 325*. ed. Alexander Roberts vd. 3/269-475. Buffalo: The Christian Literature Publishing Company, 1885.
- Tertullian. "On Baptism". *Ante-Nicene Fathers: Translations of the Writings of the Fathers down to A.D. 325*. ed. Alexander Roberts vd. 3/669-680. Buffalo: The Christian Literature Publishing Company, 1885.
- Tertullian. "On the Resurrection of the Flesh". *Ante-Nicene Fathers: Translations of the Writings of the Fathers down to A.D. 325*. ed. Alexander Roberts vd. 3/545-595. Buffalo: The Christian Literature Publishing Company, 1885.
- Tobler, Ryan G. "'Saviors on Mount Zion': Mormon Sacramentalism, Mortality, and the Baptism for the Dead". *Journal of Mormon History* 39/4 (2013), 182-238. <https://www.jstor.org/stable/24243829>
- Tvedtnes, John A. "Baptism for the Dead in Early Christianity". *The Temple in Time and Eternity*. ed. Donald W. Parry - Stephen D. Ricks. 55-78. Utah: Brigham Young University, 1999.
- Walker, Benjamin. *Gnosticism: Its History and Influence*. Wellingborough: The Aquarian Press, 1983.
- Yaman, Fatih. *Mormonlar ve Amerikan Toplumsal Yapısı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/184768>